
<https://doi.org/10.31392/VAN-2025.51-52.20>
УДК 930.1(100)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ У СВІТІ (ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД)

Кучменко Елеонора Миколаївна

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин
e-mail: kuchmeh@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-1311-4181>

Давиденко Юрій Миколайович

кандидат історичних наук, доцент,
доцент всесвітньої історії та міжнародних відносин,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин
e-mail: davidenko_yuri@ukr.net
<https://orcid.org/0009-0009-2476-093X>

Бровко Альона Григорівна

кандидат біологічних наук,
доцент всесвітньої історії та міжнародних відносин,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, м. Ніжин
e-mail: alyona_brovko@meta.ua
<https://orcid.org/0000-0002-8490-7990>

***Анотація.** У статті висвітлюється історіографія та стан історичної науки останніх століть країн Заходу, тобто Європи та Америки. Увага зосереджена на чотирьох значних новаціях останніх десятиліть, а саме, чотирьох великих течіях у світовій історичній науці: соціальній історії, історії культури, сучасній новітній всесвітній історії, історії цивілізації. За останні десятиліття у світовій історичній науці відбулися глибокі зміни: вона переживає період широкої та багатопланової трансформації у виборі проблематики досліджень, в їх змісті, в методах аналізу, в усій системі наукового інструментарію. Засвоєння досягнень світової історичної науки відбувається одночасно з переосмисленням попереднього теоретичного досвіду та співставленням цих концепцій з реальним матеріалом у ході вивчення доволі складної дійсності та її співставленням з процесами, які відбуваються на сучасному етапі цивілізаційного розвитку в різних країнах Заходу і Сходу. Ці зміни і трансформація прослідковується на багатьох міжнародних конгресах і зустрічах, в колективних працях та в монографіях, які видані у різних країнах світу. Особливе місце належить Міжнародним Конгресам, на яких висловлюються нові тенденції в розвитку світової історичної науки. З різним ступенем і широтою інтенсивності та ефективності ці новації проявилися і в розвитку української історичної науки. Українські вчені з успіхом включилися в наукові дискусії та в процес впровадження в освітянську практику нових проблем, які вирішує світова історіографія. І в цьому процесі активну участь бере молоде покоління істориків, яке активно включене в розбудову нової демократичної України. Саме це молоде покоління істориків-дослідників залучене до*

впровадження інноваційних процесів в науково-дослідницьку практику. Також згадується історія заснування міжнародної організації істориків та її діяльність.

Ключові слова: історіографія, інноваційні тенденції і методи, всесвітня історія, цивілізації, трансформація історії, соціальна історія, нова історія культури, макро-, мікро-історія, культурно-правові фактори, гендерна історія, політична історія, інтелектуальна історія.

Постановка проблеми. Якщо звернутися до минулих років, то побачимо, що українські історики у свій час зіткнулися з головною проблемою, яку можна позначити як «континуїтет (спадковість), або розрив». Відповідь на ці питання в найбільшій мірі пов'язана перш за все з проблемами методології, теорії і філософії історії. Якщо звернемося до української історичної науки, то слід відмітити, що вона пройшла через декілька етапів. На зламі 90-х років ХХ ст. настав період повного відкидання минулого. При цьому, мова йшла перш за все відмовитися від попередніх марксистських схем, а також, щодо однолінійних поглядів на історію. На зміну інформаційним поступово приходить цивілізаційний метод, який пов'язаний із спробою пояснити хід історичного процесу зміною цивілізаційних епох та парадигм. Проте слід відмітити, що при цьому прослідковується, в якійсь мірі, абсолютизація «цивілізаційного фактору». Відомо, що в літературі існує більше десяти різних тлумачень терміну «цивілізація». І це слід враховувати при підході до цивілізаційного виміру історичного процесу. Важливим досягненням української історичної науки останнього часу стало напрацювання певного консенсусу серед істориків стосовно питання щодо багатофакторного підходу до розкриття історичних явищ. При цьому переважає думка, що такий підхід – це не просто складання різних факторів, а якась система координат, в якій не завжди потрібні пріоритети.

Вищезазначене підтверджує актуальність обраної для даної статті теми. Її **метою** і завданням є: ознайомлення із сучасними тенденціями та актуальними проблемами світової історичної науки.

Виклад основного матеріалу. Історичну науку слід розглядати як будинок, і у різних країнах цей будинок має свою форму та різний зміст. Ми зупинимося на країнах Заходу, а саме Європи та Америки.

Існують різні методи і критерії пізнання минулого. Проте, слід відмітити, що, при цьому, відсутні головні, а тим більш, єдині фактори, а саме теорія цивілізацій, глобальна історія, теорія модернізації, теорія народної нормотворчості в контексті загальносвітового культурного розвитку, моральна культура, культурно-правові фактори розвитку суспільства, стадіальний розвиток, формальний метод і т. ін.

В минулому багато праць, в яких викладались ці теорії, були невідомі вітчизняним історикам та широкій громадськості. За роки незалежності в Україні побачили світ праці таких закордонних вчених, як У. Росту, А. Тойнбі, О. Шпенглера, М. Вебера, Е. Гобсбаума, Ф. Дворніка, праці дослідників, які активно співпрацюють зі школою «Анналів», та ін., що дає можливість порівнювати різні способи і методи пояснення історії.

Слід відмітити, що в останні роки історики активно включились в обговорення нових підходів до вивчення соціальної, політичної та інтелектуальної історії, історії культури, історії цивілізацій.

Перш за усе слід зупинитися на зростанні значення соціальної історії. Протягом довготривалого часу соціальна історія трактувалась більшістю дослідників в плані масових народних рухів, боротьби трудящих за свої політичні і економічні права. Зараз соціальна історія – це широкий комплекс явищ, які об'єднані проблемою «людина в оточуючому світі». Такий підхід до соціальної історії передбачає значно більш широкий спектр історичних подій. Це – комплекс соціальних проблем, взаємодія людини з оточуючим світом і питання масової та індивідуальної соціальної психології, деякі інші аспекти духовного життя людини.

Слід зауважити, що у 60-70-ті роки ХХ ст. західні історики активно почали цікавитися соціальною історією. Для багатьох дослідників нова соціальна історія втілювала усе, що було на той час в історичній науці новаторством, що, саме, викликало зацікавленість та захоплювало.

То що ж таке соціальна історія, і що в ній викликає зацікавленість?

По-перше, звернення до структур і процесів. Довготривалий час історики вивчали перш за усе події, дії, роль визначних осіб. На сьогодні історики навчилися досліджувати умови та обставини, визначні рухи епохи, які повільно змінюють структури. Наприклад, у полі зору істориків почали з'являтися не тільки визначні винаходи на кшталт Едісона і не тільки видатні підприємці на кшталт Круппа, а саме, почали досліджувати сам процес індустріалізації. Замість того, щоб концентрувати увагу на особистостях Наполеона, або Бісмарка, історики стали писати про «подвійні революції» кінця ХVІІІ - початку ХІХ століття, або про історії конституцій і політичних партій часів Бісмарка. Таким чином, звернення до структур і процесів – це перший момент.

По-друге, посилилась увага до поняття «суспільство». Історики довго досліджували, перш за усе, історію політики, історію держав та їх ставлення одне до одного. Тепер вони навчилися писати про соціальні класи і верства, соціальні рухи, такі, як робітничі рухи, про буржуазію і дворянство, про народну нормотворчість, про міграцію, сім'ю і підприємства. В центрі уваги істориків опинився соціальний світ. І з цієї соціально-історичної точки зору історики хотіли пояснити також політичні і культурні зміни. Вони почали розглядати історію, відштовхуючись не від держави і не від величних ідей, а від розвитку суспільства.

По-третє, відбулося дещо схоже на аналітичний поворот. Раніше історики використовували, перш за усе, герменевтичні методи, говорили мовою, наближеною до джерел, розповідали історії. Тепер же вони почали чітко визначати поняття, застосовувати моделі і обговорювати теорії: наприклад, поняття на кшталт «класу», моделі типу «індустріальне суспільство», теорії на кшталт «модернізації». Більш важливими стали статистичні, кількісні методи, стали створюватися великі бази даних: з історії мобільності, з історії політичних виборів, з побутової історії та історії сім'ї, з історії війн, історії культури, гендерної історії, історії права і громадянського суспільства. При цьому були використані сили, які йшли від суміжних соціальних наук – соціології, економіки, політики, культури. Кордони між окремими дисциплінами стали більш проникливими. Таким чином, отримав розвиток так званий міждисциплінарний підхід.

Слід відмітити, що інтелектуальний спадок К. Маркса відіграв велику роль як у комуністичному світі, так і на Заході – особливо в Англії, Італії та Латинській Америці. Важливе значення для істориків, особливо в Німеччині, набули праці М.

Вебера. Звернення до соціальної історії і на сьогодні відіграє суттєву роль. Цей процес ще не завершився. Про це красномовно говорять праці Е. Гобсбаума [Гобсбаум, 2001] в Англії, або Х.-У. Велера [Wehler, 1973] в Німеччині, школа «Анналів» [Postwar French Thought, 1995] у Франції, або праці дослідників, які зорієнтовані на історію соціології – Ч. Тіллі [Tilly, 2004], І. Уоллерстайна [Ніколаєв, 2002, с.121-132] (США).

Починаючи з 70-х років ХХ ст. ситуація дещо змінюється. Молоді історики 80-90-х років почали захоплюватися новою історією культури, при цьому не відкидаючи світову духовну спадщину людства. Історія культури багатогранна, в ній є самі різні течії. Зупинимось, зокрема, на чотирьох пунктах.

По-перше, була відкрита історія сприйняття і досвіду – частково за рахунок структур і процесів, частково у доповненні до них. Дослідників цікавив вже не стільки, наприклад, час, коли саме відбувалися соціальні піднесення та спади у робочих і буржуа, скільки питання про те, як вони сприймали ці піднесення і спади, як вони їх проживали, як давали їм раду. Або інший приклад – вивчалися не тільки дипломатичні відносини між країнами, але і ментальність дипломатів, їх ставлення один до одного, те, як вони сприймали країни, в яких працювали.

Таким чином, звернення до досвіду, сприйняття, форм усвідомлення стало ознакою нової історії культури. Історія культури повернула в історичну науку суб'єктивний фактор. Раніше це було можливим лише при дослідженні історії людей на невеликому просторі.

Також отримала розвиток мікро-історія – в цьому контексті можна назвати італійського історика К. Гінзбурга [Ковальков, 2024, с.41-48].

По-друге, були відкриті нові теми. Важливе значення набула історія жінок, яка потім перетворилася в історію міжстатевих відносин (гендерну історію). Тут слід згадати Дж. Скотт [Чорновіл, 2015] у Принстоні і К. Хаузен [Хадаковська, 2021] у Берліні.

У США важливе місце вже давно займає історія етнічних груп. Історики зайнялися дослідженням культур етнічних меншин, і на цій базі виникає «вивчення культур» (С. Бенхабіб) [Benhabib, 2002].

Почали досліджувати ментальність. Історичною темою став світ символів. Предметом вивчення знову стала мова – в історії понять праці Козеллека [Козеллек, 2006] і Скіннера [Скіннер, 2006], у більш загальному плані – у «повороті до лінгвістики».

По-третє, серйозні зміни відбулися у методах інтерпретації. Більш важливу роль знову стали відігравати герменевтичні методи, тонка інтерпретація складних констеляцій, намагання краще зрозуміти людей минулих епох. Поширення отримало чуттєве оповідання – частково за рахунок, начебто, «холодного» аналізу, перевагу якому, починаючи з 60-70-х років ХХ ст., почали надавати соціальні історики.

Важливі імпульси почали поступати з боку етнології та антропології культури – слід згадати, хоча б, про значний вплив К. Геєртца [Geertz, 2000]. Ідеї К. Маркса втратили своє значення ще аж до змін 1989-1991 рр., і тим більше пізніше. Посилився вплив таких соціологів-культурологів, як Н. Еліас [Зелецький, 2010, с.17-21], ідеї М. Фуко [Фуко, 2003] і філософія пост-модерна. Важливу роль при цьому все ще відігравав М. Вебер [Вебер, 2013].

Слід відмітити широке звернення у світовій науці до цивілізаційної проблематики. Про це свідчить постійне звернення дослідників до макровимірів історії та базисних принципів соціального устрою. У розумінні принципів взаємодії цивілізацій чітко проявляється розрив між принципами аналізу класичного минулого і аналізу сучасних процесів, які проводяться або в політичних і геополітичних парадигмах, або у надзвичайно ідеологізованому плані. Багато з робіт останнього часу, які висвітлюють цивілізаційні виміри історії, зводять її до геополітичних і політичних факторів, що у значній мірі відбилося на дискусіях з приводу глобалізації або навколо концепції С. Гантингтона [Гантингтон, 2020]. Очевидна обмеженість попередніх мікросоціологічних концепцій у своїх можливостях адекватно пояснити глибокі зміни в складних суспільствах і загальні закономірності історичного процесу робить у край необхідним напрацювання нових наукових концепцій на основі досягнень новітньої теорії цивілізацій.

Слід відмітити, що першим завданням, яке виходить з цієї ситуації, полягає в тому, щоб прояснити зміст різних підходів до вивчення цивілізацій, які склалися у світовій історичній науці, і виявити загальні принципи та складові частини теорії цивілізацій. Таким чином, перед дослідниками стоять наступні завдання:

- розкривати становлення і еволюцію підходів щодо вивчення цивілізацій та загальну проблематику, яка склалася в сучасній світовій науці;
- дати системний виклад загальних принципів цивілізаційного устрою суспільства;
- визначити співвідношення основних компонентів в устрої суспільства, перш за все релігії і держави;
- з'ясувати динаміку, яка властива світовим цивілізаціям;
- знайти спільні, універсальні принципи цивілізаційної теорії і показати специфіку устрою різних суспільств Заходу і Сходу;
- показати роль факторів, що зумовлюють збереження цивілізаційної специфіки в сучасному світі і які визначають перспективи цивілізаційної взаємодії або протистояння.

Виходячи з вищезазначеного, слід зробити і четверте зауваження, особливо відмітити «конструктивістській» злам, який відбувся в історичному мисленні. Історики більш чітко усвідомили, що поняття, які вони використовують, накладають глибокий відбиток на реконструювання ними дійсності. Нам відомо, що на історичну дійсність, про яку ми розповідаємо, впливають наші запитання, уявлення і поняття. Будь-яка реконструкція минулого також впливає і також є дітищем істориків. Виходячи з цього факту в наш час робляться різні висновки, а саме:

- велику зацікавленість викликає історія понять, історія роздумів щодо дійсності, історія просторових, часових і соціальних категорій. Говорять про історію «ментальних схем»;
- значущими темами стали спогади. Історики досліджують те, як люди згадують про минуле, що вони пам'ятають, а що забувають. Історія спогадів стала новою структурою історичної науки. В країнах Заходу особливо важливі спогади про катастрофи ХХ століття, про його війни і диктатури;
- деякі історики і філософи зробили суб'єктивістські і релятивістські висновки із конструктивістського повороту двох останніх десятиліть. Американський культуролог Х. Уайт стверджує, що між текстами письменників і

текстами істориків не існує суттєвої різниці. «Кліо теж творить» – таку назву має німецьке видання його праць. Це пост-модерністська позиція, яку не усі історики вважають переконливою. Вони вважають, що історики працюють інакше, ніж автори художньої літератури. Історики займаються емпіричною наукою. В центрі їх досліджень знаходяться джерела та їх критичне опрацювання;

- значна увага надається змісту цивілізаційних теорій та їх евристичним і методологічним значенням. На цьому ґрунті спостерігаємо зіткнення різних шкіл і підходів до аналізу цивілізацій, при цьому використовуються новітні матеріали західних (переважно американських і англійських) і східних дослідників. Цивілізація постає як макромасштабна соціокультурна спільність, яка має свої принципи організації і динаміку. Висвітлюються основні проблеми взаємовідносин цивілізації з релігією, державою, світською культурою в історії Сходу і Заходу. Розглядаються принципи та можливості цивілізаційної компаративістики. Аналіз самотності доповнюється уявленнями про цілісність світового історичного процесу. Сучасна динаміка цивілізації досліджується в контексті модернізації і глобалізації.

Таким чином, це є дві значні новації останніх десятиліть, дві тенденції у світовій історичній науці на Заході: зростання соціальної історії і нова історія культури.

В останні роки з'явилася третя новація, на якій слід зосередити увагу. Це нові підходи до загальної, або всесвітньої (глобальної) історії. Традиційно історія була в значній мірі національною історією. Ця ситуація зберігається і до сих пір. Частіше за все історики займаються історією власної країни – саме цього від них і очікують. Проте дослідники час від часу усе ж виходять за національні межі. Слід згадати, наприклад, про відому історію Середземномор'я Ф. Броделя [Бродель, 1997].

Починаючи з 60-х років значне поширення отримала порівняльна історія, або історична компаративістика. При цьому мова завжди йде про схожість і різницю. У. Росту [Rostow, 1960] і О. Гершенкрон [Gerschenkron, 1947] порівнювали, наприклад, процеси індустріалізації. Існують порівняльні дослідження визначних революцій. Становлення європейських національних держав відбувалося, з одного боку, схоже, а з іншого – по-різному. В цьому контексті доречно було б проаналізувати формування української державності. Ця тема добре підходить для порівняльних досліджень.

Порівняння – це дуже важливий метод в історичній науці. Його називають «королівським шляхом» історичного пізнання. У майбутньому порівняння усе-ще залишиться важливим інструментом, зокрема широке порівняння цивілізацій, наприклад, Європи і Китаю.

В останній час, особливо для молодих істориків, усе більш цікавими стають інші транснаціональні підходи. Молодь цікавиться глобальними процесами, наприклад, історією клімату і екологічних загроз. Предметом досліджень стають наслідки світових війн XX – XXI століть, або вплив на людство прогресу медицини. Історики цікавляться тим, який вплив здійснили одне на одне Європа і Азія, або Англія і Індія. Дослідники задаються питанням про те, як мігрували товари, ідеї і техніка – із країни в країну, із культури в культуру – і як вони при цьому змінювалися. Історики досліджують як сприймали один одного різні культури, вивчають давні письмові пам'ятки мандрівників, дипломатів, купців, їх описи інших

країн. Зрозуміло, що певну роль тут відіграє зростаюча глобальна інтеграція. Відштовхуючись від неї, вчені досліджують глобальну інтеграцію попередніх епох. Певне місце тут займають «постколоніальні» теорії. Постколоніальні теорії спрямовані проти поширеної тези щодо історичної переваги Заходу, у них Європа постає більш об'єктом, ніж суб'єктом світової історії. «Європа і Схід» – одна із таких тем.

Не слід обходити мовчанням той факт, що цей новий тип всесвітньо-історичних досліджень стикається з великими проблемами. Ці надзвичайно просторові глобальні питання погано поєднуються з методичними принципами сучасної історичної науки, бо до цих принципів відносяться близькість до джерел, володіння мовою та зв'язок з контекстом.

Досліджуючи глобальну історію, дослідники часто спираються тільки на вторинну літературу. Той, хто нею займається, як правило, не володіє мовами усіх відповідних країн. Глобальна історія часто грішить поверховістю. Проте, тим не менш, вона важлива і перспективна.

З метою більшої комунікативної співпраці істориків було засновано у 1926 р., перш за все європейськими істориками, але при значній підтримці з боку США, Міжнародний комітет історичних наук. Його завданням була і залишається підтримка міжнародної кооперації істориків та їх представництво в усьому світі. Членами цієї міжнародної організації істориків є не тільки окремі вчені, а й організації істориків окремих країн і міжнародні комісії. Міжнародний комітет історичних наук проводить раз у п'ять років Всесвітній конгрес істориків. На сьогодні в Міжнародний комітет історичних наук входять 56 національних комітетів.

Після його створення у 1926 р. ця організація намагалася подолати ворожнечу, яка була викликана першою світовою війною, особливо ворожнечу між переможцями і переможеними. В часи «холодної війни», з 1950 по 1990 рр., Всесвітні конгреси істориків надавали чудову можливість для дискусій, не дивлячись на кордони між блоками. Вони були місцем для зустрічі між західними і комуністичними істориками, які, взагалі, тоді мало зустрічалися один з одним.

Але 1990 р. це завдання втратило свою актуальність. Тепер виникла необхідність сприяти дійсній універсалізації історичних наук. Бо серед активних членів Міжнародного комітету історичних наук усе ще переважають європейці, північноамериканці та японці. Значні частини Азії, Африки і Латинської Америки в організації не представлені, або не дуже активні. Цю ситуацію слід змінювати. Якщо історична наука дійсно хоче стати ще більш інтернаціональною, то їй усе ж доведеться стати більш відкритою для досвіду та інтересів для тих країн і регіонів, окрім Заходу, які поки що стоять осторонь і які потрібно залучити до цього процесу. Глобальні події сьогодення цьому підтвердження. Кінець ХХ - початок ХХІ ст. ст. – час зародження і розвитку не тільки нового геополітичного простору, але і нового цивілізаційного розвитку людства, і саме історики є провідниками між минулим і сьогоденням.

Список використаних джерел та літератури

- Бродель, Ф., 1997. *Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм XV-XVIII століття*, Київ.
Вебер, М., 2013. *Господство і суспільство*, Київ.
Гантінгтон, С., 2020. *Політичний порядок у мінливих суспільствах*, Київ.
Гобсбаум, Е., 2001. *Вік екстремізму. Коротка історія ХХ віку. 1914-1991*, Київ.

- Зелецький, Я., 2010. Основні концепції поєднання історії та соціології у працях Норберта Еліаса. *Культурна антропологія. Есе. Український католицький університет*, 17-21.
- Ковальков, О., 2024. Мікроісторія в системі «нової історичної науки»: історія, теорія та історіографічна практика. *Історія і археологія*, 1, 41-48.
- Козеллек, Р., 2006. *Часові пласти. Дослідження теорії історії*, Київ.
- Ніколаєв, С., 2002. Світ - системний аналіз I. Уоллерстайна як сучасний методологічний підхід до аналізу розвитку світового господарства. *Людина і політика*, 6, 121-132.
- Скіннер, Б. Ф., 2006. *Універсальний словник-енциклопедія*. Київ.
- Фуко, М., 2003. *Археологія знання*, Київ.
- Хадаковська, Н. Г., 2021. *Становлення і розвиток поетичних норм німецьких віршованих текстів VIII-XXI століть. Дис. на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за шифром 10.02.04 - германські мови. 035-Філологія*. Київ.
- Чорновіл, І., 2015. *Компаративні фронтири: світовий і вітчизняний вимір і критика*, Київ.
- Benhabib, S., 2002. *The Claims of Culture. Equality and Diversity in The Global Era*, Princeton and Oxford.
- Geertz, C., 2000. *Available Light: Antropological Reflections on Philosophical Topics*, Priceton.
- Gerschenkron, A., 1947. The Soviet indices of industrial production". *The Review of Economics and Statistics*, 34, 217-226.
- Postwar French Thought*. V. 1. French Past Construction History. Ed. by J. Revel and L. Hunt, 1995, New York.
- Roctow, W.W., 1960. *The Stage of Economica Growth A Non-Communist Manifesto*, Cambridge.
- Tilly, Ch., 2004. *Contention and Democracy in Europe, 1650-2000*, Cambridge.
- Wehler, H.-U., 1973. *Das deutshe Kaiserreich 1871-1918*, Gottingenm.

References

- Benhabib, S., 2002. *The Claims of Culture. Equality and Diversity in The Global Era*, Princeton and Oxford. [in English].
- Braudel, F., 1997. *Materialna tsyvilizatsiya, ekonomika i kapitalizm XV-XVIII stolittya*, Kyiv. [in Ukrainian].
- Chornovil, I., 2015. *Komparatyvni frontyry: svitovyy i vitchyznyanyy vymir i krytyka*, Kyiv. [in Ukrainian].
- Foucault, M., 2003. *Arkheolohiya znannya*, Kyiv. [in Ukrainian].
- Geertz, C., 2000. *Available Light: Antropological Reflections on Philosophical Topics*, Priceton. [in English].
- Gerschenkron, A., 1947. The Soviet indices of industrial production". *The Review of Economics and Statistics*, 34, 217-226. [in English].
- Hobsbawm, E., 2001. *Vik ekstremizmu. Korotka istoriya XX viku. 1914-1991*, Kyiv. [in Ukrainian].
- Huntington, S., 2020. *Politychnyy poriadok u minlyvykh suspilstvakh*, Kyiv. [in Ukrainian].
- Khadakovska, N. G., 2021. *Stanovlennya i rozvytok poetychnykh norm nimetskykh virshovanykh tekstiv VIII-KhKhI stolit. Dys. na zdobuttya naukovoho stupenya doktora filolohichnykh nauk za shyfrom 10.02.04 - hermanski movy. 035-Filolohiya*, Kyiv. [in Ukrainian].
- Kovalkov, O., 2024. Mikroistoriya v systemi «novoyi istorychnoyi nauky»: istoriya, teoriya ta istoriografichna praktyka. *Istoriya i arkheolohiya*, 1, 41-48. [in Ukrainian].
- Kozellek, R., 2006. *Chasovi plasty. Doslidzhennya teoriyi istoriyi*, Kyiv. [in Ukrainian].
- Nikolaev, E., 2002. Svit - systemnyy analiz I. Uollerstayna yak suchasnyy metodolohichnyy pidkhid do analizu rozvytku svitovoho hospodarstva. *Lyudyna i polityka*, 6, 121-132. [in Ukrainian].
- Postwar French Thought*. V. 1. French Past Construction History. Ed. by J. Revel and L. Hunt, 1995, New York. [in English].
- Roctow, W.W., 1960. *The Stage of Economica Growth A Non-Communist Manifesto*, Cambridge. [in English].
- Skinner, B. F., 2006. *Universalnyy slovnyk-entsyklopediya*, Kyiv. [in Ukrainian].
- Tilly, Ch., 2004. *Contention and Democracy in Europe, 1650-2000*, Cambridge. [in English].
- Wehler, H.-U., 1973. *Das deutshe Kaiserreich 1871-1918*, Gottingenm. [in German].
- Zeletsky, Ya., 2010. Osnovni kontseptsiyi poyednannya istoriyi ta sotsiolohiyi u pratsyakh Norberta Eliasa. *Kulturna antropolohiya. Ese. Ukrayinskyy katolytskyy universytet*, 17-21. [in Ukrainian].

Weber, M., 2013. *Hospodstvo i suspilstvo*, Kyiv. [in Ukrainian].

**CURRENT TRENDS AND CURRENT PROBLEMS OF HISTORICAL SCIENCE IN THE
WORLD (HISTORIOGRAPHIC REVIEW)**

Eleonora Kuchmenko

Doctor of Historical Sciences,
Professor, Professor of the Department of World History and International Relations,
Nizhyn Mykola Gogol State University, Nizhyn

Yuriy Davydenko

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of World History and International Relations,
Nizhyn Mykola Gogol State University, Nizhyn

Alyona Brovko

Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor of the Department of World History and International Relations,
Nizhyn Mykola Gogol State University, Nizhyn

Abstract. *The article highlights the historiography and state of historical science in recent centuries in Western countries, that is, Europe and America. Attention is focused on four significant innovations of recent decades, namely, four major trends in world historical science: social history, cultural history, modern world history, history of civilizations. Over the past decades, world historical science has undergone profound changes: it is experiencing a period of broad and multifaceted transformation in the choice of research topics, in their content, in methods of analysis, in the entire system of scientific tools. The assimilation of the achievements of world historical science occurs simultaneously with the rethinking of previous theoretical experience and the comparison of these concepts with real material in the course of studying a rather complex reality and its comparison with the processes that occur at the current stage of civilizational development in various countries of the West and the East. These changes and transformations are observed at many international congresses and meetings, in collective works and in monographs published in different countries of the world. A special place belongs to the International Congresses, at which new trends in the development of world historical science are expressed. With varying degrees and breadth of intensity and effectiveness, these innovations have also manifested themselves in the development of Ukrainian historical science. Ukrainian scientists have successfully joined scientific discussions and the process of introducing new problems that world historiography solves into educational practice. And the young generation of historians, who are actively involved in the development of a new democratic Ukraine, takes an active part in this process. It is this young generation of historian researchers who are involved in the introduction of innovative processes into scientific and research practice. The history of the founding of the international organization of historians and its activities is also mentioned.*

Key words: *historiography, innovative trends and methods, world history, civilizations, transformation of history, social history, new cultural history, macro-, micro-history, cultural and legal factors, gender history, political history, intellectual history.*
